

ХУУЛЬ ТОГТООХ, БОДЛОГО БОЛОВСРУУЛАХ ШАТАНД БОДЛОГЫН СУДАЛГАА ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ҮҮРЭГ АЧ ХОЛБОГДОЛ

Ц. Норовдондог (УИХ-ын Судалгаа шинжилгээ, олон нийттэй харилцах төвийн дарга, Ph.D)

Монгол Улсын Парламент өнгөрсөн 20 шахам жилийн хугацаанд 400 орчим хуулийг батлан гаргажээ. Нийгэм-эдийн засгийн харилцааг бүхэлд нь тодорхой хэмжээгээр зохицуулах хууль, эрх зүйн орчны суурь бүрдсэн нь хууль тогтоох засаглалын хөгжлийн нэг үе юм. Цаашид хууль, тогтоомжийг боловсронгуй болгох, нэмэлт өөрчлөлт оруулах, зах зээлийн харилцааны үед шинээр бий болж буй харилцааг зохицуулах, нийгмийн эрэлт, хэрэгцээнд нийцүүлэх шаардлага амьдралаас урган гарч байна.

Улсын Их Хурлаас хууль тогтоох буюу бодлого тодорхойлох чиг үүргээ хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаандаа бодлогын шинжилгээ, эрсдлийн менежментийг өргөн хэмжээгээр ашиглаж, гаргах гэж буй хууль, тухайн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн эерэг, сөрөг тал, гарч болох эрсдэл, түүнийг даван туулах арга замыг тодорхойлж, чухамхүү “Долоо хэмжиж нэг огтол” гэсэн зарчмыг баримтлан хууль тогтоомж, бодлогын шийдвэрийн онолын болон практик үндэслэлийг сайжруулах, судалгаа тооцооны үндсэн дээр олон нийтийн санаа бодлыг өргөнөөр тусгасан нийгэм, олон нийтийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн “сайн” хуулийг УИХ-аар батлан гаргах ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх нь УИХ-ын судалгаа, шинжилгээний нэгжийн эрхэм үүрэг билээ.

Түүхээс үзэхэд, Монгол улсад ардчилсан парламентын засаглал үүсэн бий болсоноос хойш судалгаа шинжилгээний нэгж хэрэгтэй гэдгийг УИХ-аар олон удаа хэлэлцэж шийдвэр гарган 6 удаа ямар нэгэн байдлаар байгуулж, мөн татан буулгаж байжээ. Тухайлбал, Анх 1990 онд Засгийн газрын дэргэд Төрийн бодлого, нийгмийн асуудал судлах төвийг байгуулж 1994 онд УИХ-ын дэргэдэх судалгааны төв болгон өөрчлөн байгуулсан, улмаар уг төвийг 1996 онд татан буулгаж УИХ-ын Тамгын газрын бүтцэд хуулийн хэлтсийн харьяанд Мэдээлэл судалгаа, лавламжийн албыг байгуулан ажиллуулж байгаад 2000 онд татан буулгажээ. Мөн оноос Тамгын газрын Захиргааны хэлтэст лавлагаа хариуцсан 2 ажилтан ажиллуулж Эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллагуудаар Байнгын хороодын захиалгаар төлбөртэй судалгаа хийлгэж байсан ба 2003 онд УИХ-ын дэргэд Бодлогын шинжилгээний төвийг байгуулан ажиллуулж байгаад 2008 онд татан буулгажээ.

Дээрхи судалгааны нэгжүүдийн ажилласан байдал, татан буугдсан шалтгаанаас үзэхэд захиалсан судалгааг урт хугацаанд (6 сараас 3 жилийн хугацаанд) төлбөртэйгээр гүйцэтгэж байсан учраас цаг хугацааны хувьд мэдээллийн ач холбогдол багатай, Байнгын хороод болон УИХ-ын гишүүдтэй ойр ажиллаж шуурхай мэдээлэл, судалгаагаар хангах нөхцөл боломж бүрдээгүй байсан үе юм. УИХ-ын Судалгааны төв шинэ бүтцээр ажиллаж эхэлсэнээс хойш УИХ-ын гишүүд харьцангуй богино хугацаанд, үнэ төлбөргүй судалгаа хийлгэх, шуурхай мэдээлэл, лавлагаагаар хангагдах нөхцөл бүрдэж байна.

Ардчилсан Парламентын засаглалтай орнуудын туршлагаас үзэхэд, ихэнх улс орнууд Парламентдаа шууд үйлчилдэг судалгааны шинжилгээний нэгжийг ажиллуулдаг бөгөөд энэхүү судалгааны нэгж нь бодлогын судалгаа, шинжилгээгээр мэргэшсэн судлаачидтай, захиалагч болон Парламентын Номын сан, мэдээллийн бааздаа ойр байх нь судалгааны үр дүн, цаг хугацаа, ажлын уялдаа холбоог сайжруулахад ихээхэн тустай гэдгийг туршлага харуулж байна.

Хууль тогтоох засаглалд үйлчилдэг судалгааны байгууллагын судалгаа нь төвийг

сахисан, улс орны нийтлэг эрх ашиг, аюулгүй байдлыг дээдэлсэн, мэдээллийн тэнцвэртэй байдалд тулгуурласан, асуудлыг шийдвэрлэх бодлогын гарцуудыг тодорхойлж, эерэг сөрөг үр дагаврыг үнэлэх зарчмаар хийгддэгээрээ онцлогтой. Тус судалгааны төвийн судалгаа нь дараахь зорилт болон зарчмын дагуу хийгдэж байна. Үүнд:

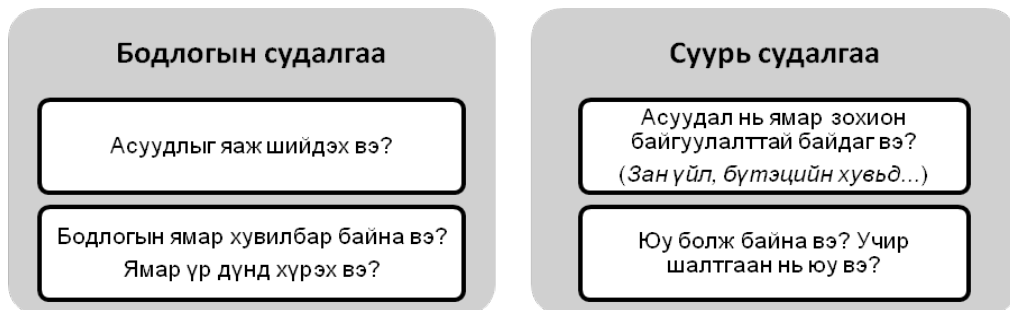

Бодлогын судалгаа, шинжилгээний онцлог

Бодлогын судалгаа, шинжилгээ нь улс төрийн шийдвэр гаргагчдад тодорхой хугацаанд шийдвэрлэгдэх ёстой бодлогын тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд нь тусламж үзүүлэх зорилгоор богино хугацаанд, зөвхөн улс төрчид, шийдвэр гаргагчдын захиалгаар хийгддэг хавсарга судалгааны төрөл учраас академик буюу суурь судалгаанаас зарчмын хувьд ялгаатай.

Суурь судалгаа нь төрийн бодлогыг шинжлэх ухааны үндэстэй болоход нэг ёсны дэмжлэг үзүүлэх боловч бодлогын буюу хавсарга судалгаа нь хэрэглээ тал руугаа чиглэсэн “бодит” амьдралын судалгаа болох учраас судалгааны явцад эрдэм шинжилгээний байгууллагуудаас гадна мэргэжлийн байгууллага, эксперт зөвлөхүүд, олон нийтийн санал, бусад орнуудын туршлага зэргийг тэнцвэртэйгээр авч судалгаандаа ашиглах шаардлагатай болдог юм.

Парламентын судалгааны төвийн хийдэг бодлогын судалгааны онцлог нь цаг үеийн шаардлагаар нилээд шахуу богино хугацаанд (дээд тал нь 4 - 6 долоо) хийгддэг.

Парламентад олон нийтийн санааг хүргэх хэрэгцээ, шаардлага

НҮБХХ-ийн шугамаар хэрэгжүүлсэн төслийн баримт бичигт дурьдсанаар *“...Байнгын хороодоос олон нийтийн дунд хэлэлцүүлэг явуулж санал бодлыг нь хүлээн авах ажлын харилцаа холбоо муу хөгжсөн бөгөөд ач холбогдол бүхий нийгэм-эдийн засгийн асуудлаар найдвартай судалгаа шинжилгээ ба үнэлэлт дүгнэлт алга байна”* хэмээн дүгнэсэн нь бий.

Улсын Их Хурал нь *“Парламент өөрөө ард түмний төлөөлөл”* гэдэг утгаараа бодлого тодорхойлох үйл ажиллагаандаа олон нийтийн санаа бодлыг тусгах нь зайлшгүй бөгөөд энэ зорилтоо биелүүлэхэд парламентад тус судалгааны төв туслах үүрэг хүлээж, дэмжлэг үзүүлж ажиллах учиртай юм.

Дээр дурьдсанчлан Парламентын судалгааны төвийн хийдэг судалгаа нь богино хугацаанд хийгддэг тул ажлаа үр дүнтэй болгох үүднээс олон нийтийн оролцоог хангах, мэдээлэл, судалгааг ашиглах хэрэгцээ ихээр гардаг. Тухайлбал:

- Судалгааны явцад бие даасан судлаачид болон шижлэх ухааны байгууллагуудын академик судалгааг авч үзэх;
- Иргэний нийгмийн байгууллагуудын санал хүсэлт судалгааг авч үзэх;
- Төв өөрийн санаачилгаар иргэдийн дунд санал асуулга явуулах, хэсэгчилсэн (фокус) ярилцлага хийх;

зэрэг шаардлагууд гардаг бөгөөд энэхүү үйл явц нь тодорхой арга зүйн дагуу хийгддэг онцлогтой.

Эдгээр харилцааг бий болгосноор парламентын бодлого нийгмийн хэрэгцээг хангах чаддаг болоход ихээхэн дөхөмтэй болох юм. Сүүлийн үед УИХ-ын түвшинд ч, Засгийн газрын түвшинд ч судалгааны нэгжийн үүрэг роль, ач холбогдол өндөрт тавигдаж байна. Төрийн бодлогыг боловсронгуй болгох, бодлого судлал, бодлого шинжлэлийн салбарыг хөгжүүлэх бодит хэрэгцээ бий болсоныг улс төрчид, бодлого боловсруулагчид хүлээн зөвшөөрч судалгааны энэ салбарт анхаарлаа хандуулж эхлээд байна.

Будапешт хотод төвлөрдөг Нээлттэй нийгэм хүрээлэнгийн “Орон нутгийн засаглал ба төрийн үйлчилгээний шинэчлэлийн санаачлага” хөтөлбөрөөс санаачлан бодлогын судлаачид болон бодлого боловсруулагчдад бодлого төлөвлөх болон боловсруулахад зориулан харьцуулсан ба хавсарга судалгааны гарын авлагыг эмхлэн гаргаж бодлогын судалгааны мэргэжилтнүүдийг үе шаттайгаар бэлтгэж байна. Мөн УИХ болон Засгийн газрын дэргэд бодлогын судалгааны төв, хүрээлэнгүүд байгуулагдан ажиллаж байгаа

нь судалгааны энэхүү салбарыг төлөвшүүлэн хөгжүүлэх, судлаачдыг мэргэшүүлэхэд ихээхэн ач холбогдолтой юм.

Бодлогын судалгаа шинжилгээ нь өөрийн гэсэн онол, арга зүйн системтэй засаглалын дээд түвшинд, шийдвэр гаргагчдад зориулан хийгддэг судалгааны төрөл учраас судлаач, шинжээч нараас өндөр түвшний мэдлэг, ур чадвар, дадлага туршлага шаарддаг. УИХ-ын Тамгын газрын Судалгаа шинжилгээ, олон нийттэй харилцах төв энэхүү зарчим, шаардлагад нийцүүлэн үйл ажиллагаагаа зохион байгуулж, иргэд, олон нийт, эрдэмтэн судлаачидтай хамтран ажиллахад бэлэн байна. Энэхүү судалгааны эмхэтгэлийн талаархи саналаа доорхи хаягаар ирүүлнэ үү.

- Утас - 261655, 262195, 920076018 92007600
- Е-майл: tsnorov@parliament.mn, narantuya_orsoo@parliament.mn

